

EUROOPA LIIDU
POLIITIKA
LAHTISELETATUNA

Õigusel
rajaneva
ala loomine
Euroopas

Euroopa
Komisjon

Õigusküsimused, kodakondsus ja põhiõigused

Õigus kodanike ja majanduskasvu teenistuses: tõeline õigusel rajanev ala Euroopas muudab paremaks kodanike elu ning võimaldab ettevõtjatel kasutada täielikult ühtse turu võimalusi.

EUROOPA LIIDU POLIITIKA LAHTISELETATUNA

Käesolev väljaanne kuulub sarja, mis arusaadavas keeles kirjeldab ja põhjendab ELi tegevust eri poliitikavaldkondades ning selle tegevuse tulemusi.

Avaldatud väljaannete nimekirja leiate ja need saate alla laadida veebilehelt:

http://europa.eu/pol/index_et.htm

Kuidas EL toimib?
„Euroopa 2020“: Euroopa majanduskasvu strateegia
ELi asutajad

Areng ja koostöö
Digitaalarengu tegevuskava
Eelarve
Energeetika
Ettevõtlus
Haridus, koolitus, noored ja sport
Humanitaarabi ja kodanikukaitse
Kaubandus
Keskfond
Kliimameetmed
Konkurents
Kultuur ja audiovisuaalküsimused
Laienemine
Majandus- ja rahaliit ning euro
Maksustamine
Merendus- ja kalandusasjad
Pettusevastane võitlus
Piiirid ja julgeolek
Põllumajandus
Rahvatervis
Regionaalpoliitika
Rände- ja varjupaigaküsimused
Siseturg
Tarbijad
Teadusuuringud ja innovatsioon
Toiduohutus
Toll
Transport
Tööhõive ja sotsiaalküsimused
Välisasjad ja julgeolekupoliitika

Õigusküsimused, kodakondsus ja põhiõigused ❖

SISUKORD

Miks on meil vaja tõhusat õiguspoliitikat?	3
Mida EL selleks teeb: vahendid ja eesmärgid	5
Mida EL teeb: kodanike ja ettevõtjate igapäevaelu parandamine	9
Tulevikuperspektiiv on kodanike mõjuvõimu suurendamine ja majanduskasvu edendamine	14
Lisateave	16

Euroopa Liidu poliitika lahtiseletatuna Õigusküsimused, kodakondsus ja põhiõigused

Euroopa Komisjon
Teabevahetuse peadirektoraat
Väljaanded
1049 Brüssel
BELGIA

Käsikiri on koostatud oktoobris 2013

Esikaas ja foto lk-l 2: © iStockphoto.com/J.L.Bulcao

16 lk – 21 × 29,7 cm
ISBN 978-92-79-24094-2
doi:10.2775/74919

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2014

© Euroopa Liit, 2014

Paljundamine on lubatud. Üksikute fotode kasutamiseks tuleb taotleda luba otse autoriõiguste omanikelt.

Miks on meil vaja tõhusat õiguspoliitikat?

Avatud piiridega Euroopas elab, töötab, õpib või tegeleb ettevõtlusega mõnes teises Euroopa riigis üha rohkem ja rohkem inimesi. EL lihtsustab Euroopas tõelise õigusel rajaneva ala loomisega kodanike jaoks nende õiguste rakendamist. Euroopa Liit soovib, et suureneks ELi riikide kohtute ja haldusasutuste vaheline vastastikune usaldus, tunnustatakse üksteise kohtuotsuseid, et kogu ELis ühtlustataks kohtueeskirju ja miinimumstandardeid ning et võrdne juurdepääs õiguskaitsele muudetak스 kõikides riikides lihtsamaks. Lisaks töötab Euroopa Liit selle nimel, et võimaldada inimestel ja ettevõtjatel kasutada täielikult ühtse turu võimalusi.

Praktilised lahendused

Euroopa Liidu õiguspoliitika eesmärk on muuta kodanike ja ettevõtjate jaoks oma õiguste rakendamine lihtsamaks ning pakkuda piiriülestele probleemidele praktilisi lahendusi. Ometi esineb Euroopa kodanikel mõnikord teises EL riigis elades, reisides, õppides või töötades endiselt probleeme. Ettevõtjatel võib tekkida raskusi seoses erinevustega lepinguõiguses, maksu- või tarbijakaitseseadustes, haldusnõuetes või andmekaitse-eeskirjades.

Euroopa Liit pakub sellistele piiriülestele probleemidele praktilisi lahendusi ning avab seeläbi ühtse turu kogu potentsiaali. Selle tulemusena tunnevad kodanikud end vabamalt ning on kindlad, et nende õigused on kaitstud, hoolimata sellest, millises ELi osas nad parajasti on. Tänu bürokraatia vähendamisele ja õiguskindluse loomisele, mis võimaldab ettevõtjail täielikult kasutada ühtse turu võimalusi, hakkavad nad ühtlasi tuginema ELi õigusele ning seda usaldama.

Kodanikel peab olema võimalik rakendada oma õigusi ka siis, kui nad viibivad väljaspool oma koduriiki mõnes teises ELi liikmesriigis.

Praegused eesmärgid

Euroopa Liidu peamine eesmärk selles valdkonnas on luua Euroopas tõeline õigusel rajanev ala, mis põhineb vastastikusel tunnustamisel ja usaldusel. Kodanikel, tarbijatel ja ettevõtjatel peab olema võimalik tugineda oma õigustele ning teostada neid nii oma riigis kui ka väljaspool seda. Selleks on vaja täielikku austust õigusriigi põhimõtte, põhiõiguste ja kohtuvõimu sõltumatuse vastu.

Euroopa Liit soovib luua õigust, mis teeniks kodanikke ja majanduskasvu. Kõige suuremaid samme võivad kodanikud ja ettevõtjad oodata Euroopa poliitikakujundajatelt järgmistes valdkondades.

Tsiviilõigus. On selge, et avatud piiridega Euroopas võib tekkida olukordi, kus ühe ELi liikmesriigi kodanik satub kohtu ette teises ELi liikmesriigis. Sellistel juhtudel abi pakkumiseks edendab Euroopa Liit paremat juurdepääsu õiguskaitsele, kohtuotsuste vastastikust tunnustamist ja menetlusõiguse ühtlustamist. Euroopa ühiste menetluseeskirjade eesmärk on aidata rahvusvahelise taustaga perekondadel lahendada selliseid keerulisi probleeme nagu lahutus, hooldusõigusega seotud vaidlused või pereliikme surma tagajärjed.

Alates 1992. aastast on ühtne turg võimaldanud inimestel ja ettevõtjatel Euroopa Liidus vabalt liikuda ning piiriüleselt kaubelda. Ühtne turg ei ole veel lõplikult valmis, kuna ettevõtjatele ja tarbijatele tekitavad probleeme näiteks lepinguõigusega seotud takistused ning erinevused maksu- või tarbijakaitseseadustes ja haldusnõuetes. Lisaks on vaja paremini jõustada viimase 20 aasta jooksul koostatud arvestatavat hulka tarbijate majanduslikke huve kaitsvaid õigusakte ning kohandada neid paremini vastavalt äri- ja tarbimismudelite muutumisele. Lisateavet Euroopa Liidu tarbijapoliitika kohta leiate käesoleva sarja väljaandest „**Tarbijad**”.

Kriminaalõigus. Kriminaalasjadel on tihti üleeuroopaline ulatus. Juhtudel, kui näiteks kahtlustatakse, et kuritegelik rühmitus tegutseb mitmes ELi liikmesriigis või et kahtlusalune varjab end teises ELi liikmesriigis, on vajalik õiguslane koostöö. Selline koostöö hõlmab tihedamat dialoogi ELi liikmesriikide kriminaalõigusasutuste vahel ja ühiseid meetmeid. Selleks rajab EL Euroopa kriminaalõiguse ala, kus riikide õiguskaitse- ja kohtuasutused saavad üksteist täielikult usaldada ning üksteisele toetuda. See suurendab kodanike usku õiglasesse kriminaalmenetlusesse, eriti nende õiguste

kaitsmise osas juhul, kui nad on teises riigis kohtu all või langevad seal kuriteo ohvriks.

Ebaseaduslik uimastikaubandus ja -tarbimine on keeruline sotsiaalne ja tervisealane probleem, mis puudutab Euroopa Liidus jätkuvalt miljoneid inimesi. Selle probleemi vastu on ELi liikmesriigid ja asutused võidelnud üheskoos viimased kaks aastakümnet, töötades välja jätkusuutlikku Euroopa lähenemiskiisi probleemi väljajuurimiseks.

Põhiõigused. Euroopa Liidu põhiõiguste harta muutus Lissaboni lepingu jõustumisega õiguslikult siduvaks. Liidu tegevus peab olema põhiõiguste osas laitmatu ning tagama, et hartas sätestatud õigusi austatakse. Harta peab näitama teed liidu poliitikas ja selle rakendamisel liikmesriikides.

Euroopa Liidu kodakondsus. Euroopa Liidu kodakondsuse saavad automaatselt kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide kõik kodanikud ning see annab igale liidu kodanikule täiendavad õigused, millel on tema igapäevaelule konkreetne ja positiivne mõju. Euroopa Liit jälgib aluslepingus sätestatud Euroopa Liidu kodanikuõiguste rakendamist ja kohaldamist liikmesriikides, tagamaks seda, et Euroopa Liidu kodanikud saavad tõepoolest neid õigusi teostada.

Võrdsus. Meeste ja naiste võrdõiguslikkus ning mittediskrimineerimine kuuluvad Euroopa Liidu põhiväärtuste hulka. EL tegutseb kodanike nimel, et takistada diskrimineerimist soo, rassi või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel, võttes vastu õigusakte ja poliitikavahendeid valdkondades, nagu tööhõive ning puuetega inimeste võrdne juurdepääs kaupadele ja teenustele. Euroopa Liidu eesmärk on tugevdada kogu liidus veelgi soolist võrdõiguslikkust, vähendades palgalõhet naiste ja meeste vahel ning suurendades naiste osakaalu vastutavatel ametikohtadel poliitikas ja ettevõtluses.

Koosmõtlemisses teiste poliitikavaldkondadega

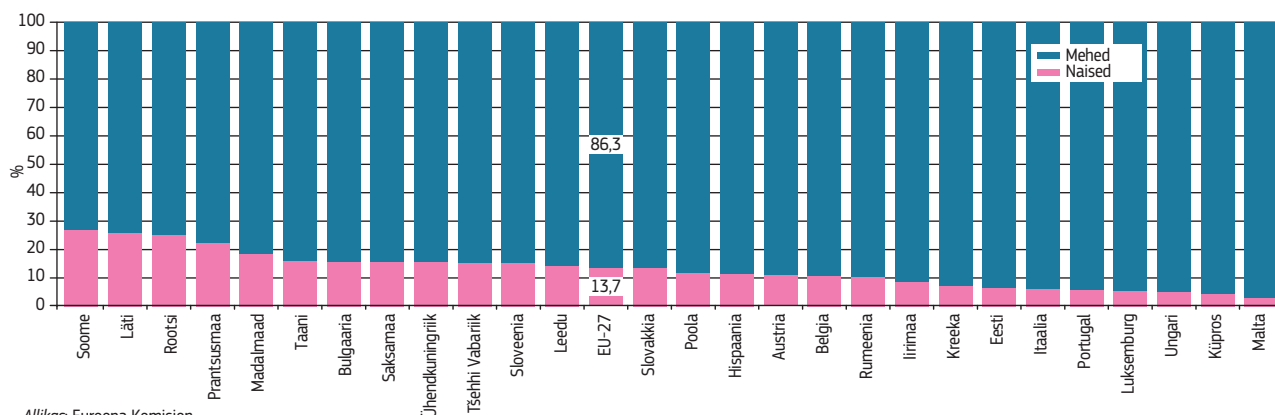
Õiguspoliitika on rajatud omavahel põimunud eesmärkidele luua õigus, mis teenib kodanikke, ning õigus, mis teenib majanduskasvu, mis omakorda toetavad strateegiat „Euroopa 2020” – ELi majanduskasvu strateegiat järgmiseks aastakümneks.

Selleks, et Euroopa Liidu kodanikud saaksid teostada igapäevaelus oma õigusi täies ulatuses, töötab EL mitmes poliitikavaldkonnas. **2013. aasta aruandes ELi kodakondsuse kohta** tuginetakse ELi esimese, **2010. aastal** vastu võetud kodakondsust käsitleva aruande tulemustele ning esitatakse 12 põhimeedet, mida Euroopa Komisjon võtab ELi kodanike elu parandamiseks eelkõige piiriülestes olukordades. Spetsiaalses **edusammude tabelis** on näidatud saavutused 2010. aasta kodakondsust käsitlevas aruandes sätestatud meetmete rakendamisel.

Hoolimata senistest tulemustest ei ole ühtne turg veel valmis. Majanduskasvu teeniva õiguspoliitika eesmärk on selged tarbimis- ja kaubanduseeskirjad ning tõhus vaidluste lahendamine nii riigi kui ka ELi tasandil. Need hõlbustavad piiriülest kaubandust ning võimaldavad ettevõtjatel ja tarbijatel kasutada rohkem siseturu võimalusi, aidates seeläbi suurendada ühtse turu potentsiaali.

Hoolimata sellest, kas töötatakse oma koduriigis või teises ELi liikmesriigis, on kodanikel teatavad minimaalsed õigused seoses mittediskrimineerimise, tööohutuse ja tervishoiu ning naiste ja meeste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemisega tööl. Lisaks on neil õigus kõrgetasemelisele tarbijakaitsele. Kõikides ELi poliitikavaldkondades järgitava üldise tarbijastrateegiana andis Euroopa Komisjon välja **Euroopa tarbijakaitse tegevuskava**.

NAISTE JA MEESTE OSAKAAL BÖRSIETTEVÕTETE JUHATUSTES (2012)

Allikas: Euroopa Komisjon.

Mida EL selleks teeb: vahendid ja eesmärgid

Õigusraamistik

Lissaboni leping jõustus 2009. aasta detsembris. Sellega kindlustatakse ELis demokraatiat ja suutlikkust edendada igapäevaselt kodanike huve. Kodanike asetamisega kõikide ELi poliitikavaldkondade keskmesse on Lissaboni leping tõhusalt muutnud ELi poliitikakujundamist õiguse, põhiõiguste ja kodakondsuse valdkondades.

Lissaboni lepingu jõustumisega sai EL õiguse võtta vastu õigusakte kriminaalõiguse valdkonnas.

Lisaks muudeti Lissaboni lepinguga siduvaks **Euroopa Liidu põhiõiguste harta**. ELi institutsioonid peavad austama hartas sätestatud õigusi. ELi liikmesriigid peavad järgima hartat ka ELi õiguse rakendamisel.

Alates 2011. aasta algusest on Euroopa Liit olnud ka ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalisriik ning see konventsioon on saanud Euroopa Liidu õiguskorra osaks. See tähendab, et ÜRO konventsioon on Euroopa Liidule siduv ja moodustab osa Euroopa Liidu õigusest.

Õigus kodanike teenistuses

Euroopa Liidu iga liikmesriigi kodanik on ka Euroopa Liidu kodanik. ELi kodakondsus ei asenda riigi kodakondsust. See annab ELi kodanikele hoopis ELi aluslepingutega tagatud lisaõigused, mis mõjutavad otseselt nende igapäeva elu. Need õigused on:

- õigus reisida ja elada kõikjal Euroopa Liidus,
- õigus mitte olla diskrimineeritud rahvuse alusel,
- õigus hääletada ja kandideerida oma elukohas kohalikel ja Euroopa Parlamendi valimistel kodakondsusest hoolimata;
- õigus saada väljaspool Euroopa Liitu abi teiste Euroopa Liidu liikmesriikide saatkondadelt või konsulaatidelt asjaomase saatkonna või konsulaadi riigi kodanikega samadel tingimustel;
- õigus esitada petitsioon Euroopa Parlamendile ja pöörduda Euroopa Ombudsmani poole;
- õigus algatada või allkirjastada koos teiste Euroopa Liidu kodanikega kodanikualgatusi uute Euroopa Liidu õigusaktide kohta ettepanekute tegemiseks.

Euroopa Liit on kehtestanud eeskirjad nende õiguste tagamiseks ja töötab selle nimel, et kodanikud saaksid teostada neid vabalt ja takistusteta.

Isikute, kaupade ja teenuste järjest ulatuslikuma vaba liikumise paratamatuks tagajärjeks on piiriüleste vaidluste arvu suurenemine. Euroopa Liit on kehtestanud mitu menetlust, mis peaksid aitama üksikisikutel piiriüleseid vaidlusi lahendada. Näiteks tunnustatakse ja jõustatakse ühe liikmesriigi kohtu tsiviilotsust ka kõikides teistes liikmesriikides. ELi eesmärk on tagada, et inimesed saaksid mis tahes ELi liikmesriigis pöörduda kohtutesse ja ametiasutustesse sama lihtsalt kui oma koduriigis. Selleks, et pakkuda ELi kodanikele piiriüleste pereküsimustega seotud õigusvaidlustes õiguskindlust, on EL viimastel aastatel vastu võtnud mõningad õigusaktid ning läbirääkimisel on veel mitu olulist vahendit.

Välismaal reisides on igaühel risk sattuda kuriteo ohvriks või ka süü- või kahtlusaluseks. Euroopa Liit koostab õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, mida hakatakse kohaldama kogu ELis ning mille eesmärk on määrata kindlaks kriminaalasjade korral kehtivad ühised ELi miinimumstandardid. Õigusaktides on juba sätestatud kostja õigus saada kõikjal ELis kriminaalmenetluse vältel teavet ning õigus tõlgile ja tõlkimisele. Uus direktiiv, mis käsitleb õigust kaitsjale, tagab õiguse kaitsjale alates ülekuulamise alustamisest kogu kriminaalmenetluse vältel. Lisaks tugevdab Euroopa Liit kodanike õigusi ja määrab kindlaks miinimumstandardid seoses kuriteo- või vägivallaohvrite kaitsega. Ohvrite õigused on põhiõigused, mille hulka kuulub inimväärikuse, eraelu puutumatuse, pereelu ja omandi austamine.

Õigused ja vabadused

Euroopa Liidu põhiõiguste harta sisaldab kuut põhiõigust ja vabadust, mida Euroopa Liidus kaitstakse. Need on:

- inimväarikus
- vabadused
- võrdsus
- solidaarsus
- kodanikuõigused
- õiguskaitse.

2000. aastal väljakuulutatud harta muutus ELis õiguslikult siduvaks Lissaboni lepingu jõustumisel 2009. aasta detsembris.

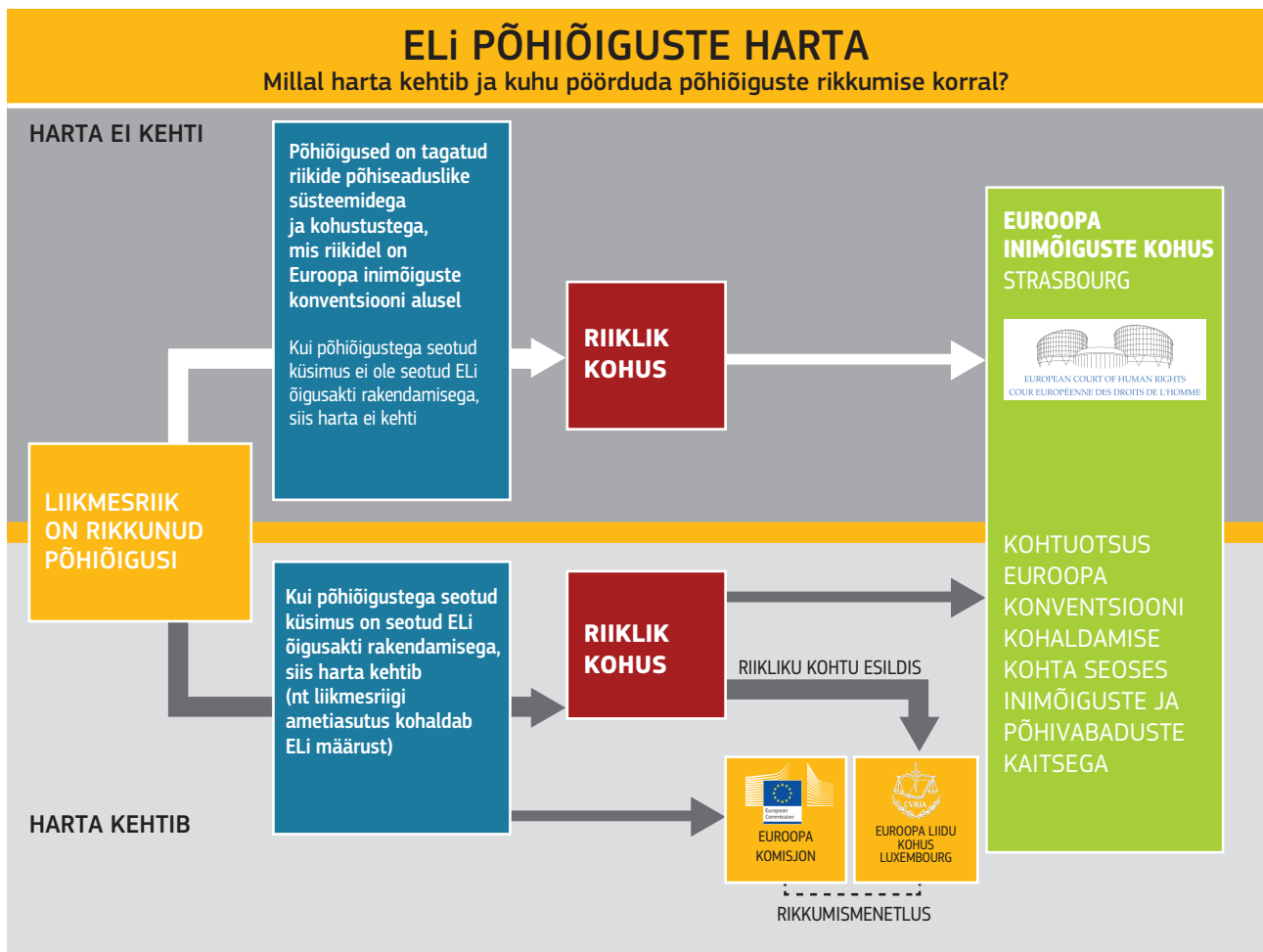
Hartat peavad ELi õiguse rakendamisel austama ELi institutsioonid ja riigiametid, sealhulgas kohtud. Näiteks kohaldatakse

hartat juhul, kui ELi riigid võtavad vastu või kohaldavad riiklikke õigusakte, millega rakendatakse ELi direktiive, või kui nende ametiasutused kohaldavad ELi määrusi vahetult. Harta ei laienda ELi pädevust valdkondadesse, mis ei ole aluslepingus sätestatud.

Juhul kui hartat ei kohaldata, tagatakse põhiõiguste kaitse ELi riikide põhiseaduste ja põhiseaduslike tavade alusel ning kõigi nende poolt ratifitseeritud rahvusvaheliste konventsioonide alusel.

Kuhu peaksite pöörduma, kui Teile tundub, et Teie põhiõigusi on rikutud? Vaadake järele e-õiguskeskkonnast!

www.e-justice.eu

Hartas on sätestatud ka diskrimineerimiskeeld ja muud õigused. Palju aastaid keskenduti ELis diskrimineerimise vastu võitlemise meetmete abil diskrimineerimise ennetamisele rahvuse ja soo alusel. Hiljem leppisid liikmesriigid ühehäälselt kokku, et ELile antakse lisavolitused võitlemaks sellise tööalase diskrimineerimise vastu, mis toimub soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Praeguseks on kehtestatud täiendavad ELi õigusaktid meeste ja naiste ning etniliste vähemuste võrdse kohtlemise tagamiseks sotsiaalkindlustuse valdkonnas ning juurdepääsuks kaupadele ja teenustele.

Euroopa Liidus on kõigil õigus isikuandmete kaitsele ning on kehtestatud ühised eeskirjad, millega tagatakse üksikisikutele nende õiguste kaitse kõrge tase kõikjal ELis. 2012. aasta alguses esitati ettepanek nende eeskirjade muutmiseks, et tugevdada üksikisikute õigusi ning lahendada üleilmastumisega ja uute tehnoloogiatega kaasnevaid probleeme.

Õigus majanduskasvu teenistuses

Tänapäeva Euroopa Liidu ettevõtjad puutuvad kokku erinevate ja vahel isegi vastuoluliste andmekaitse-eeskirjadega, mis tulenevad eri riikide erinevatest õigusaktidest. Lisaks üksikisikute eraelu puutumatuse kaitsmisele soovitakse eespool nimetatud andmekaitse-eeskirjade muutmise ja vabaneda keerulistest haldusnõuetest, samuti paljudest muudest kuludest, mis kaasnevad praegu ELis kehtivate eri andmekaitse-nõuetega. Kui ELis on olemas ühtsed eeskirjad, tunnevad tarbijad end veebist kaupu ja teenuseid ostes kindlamalt. See on oluline samm aitamiseks kaasa, et e-kaubandus toetaks täiel määral hädasti vajalikku majanduskasvu.

Seetõttu uuendabki Euroopa Komisjon ELi tarbijakaitset käsitlevaid õigusakte ja kohandab need vastavaks praegustele veebitavadele. Kõige uuem sellekohane meede on **tarbijaõiguste direktiiv**, mis jõustub 2014. aasta juunis. Euroopa 500 miljonil tarbijal on ELi majanduse taastamise edendamisel oluline roll. Praegu ELis kehtivad tarbijakaitse kõrgetasemelised standardid hõlmavad muu hulgas ebaseaduslikke turundustavasid ja tarbijalepinguõigust, nagu eksitav reklaam, ebaõiglased lepingutingimused, tootegarantii ja teavitamiskohustus.

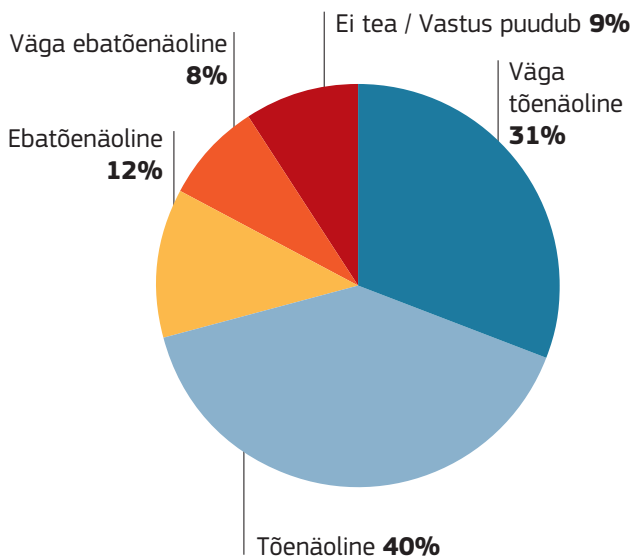

© Pavel Černoch

Euroopa Komisjon on esitanud andmekaitsega seotud reformiettepanekute paketi, et edendada Euroopa digitaal-majandust ja tugevdada isikuandmete kaitset veebis. Määra oma isikuandmete kasutamine ise!

Euroopa Liit töötab selle nimel, et muuta kaubad ja teenused ELi turul paremini kättesaadavaks. Lisaks igapäevaselt kasutatavate kaupade ja teenuste kättesaadavusele puuetega inimestele puudub see ka selliste kaupade kättesaadavust eakatele ja paljudele teistele. Selliste kaupade ja teenuste siseturu parem toimimine toetab majanduskasvu ning muudab ettevõtjate jaoks lihtsamaks ELi-ülese tegutsemise.

Piiriüleses kaubanduses esineb endist viisi takistusi. Seetõttu esitas Euroopa Komisjon 2011. aastal ettepaneku Euroopa ühise müügiõiguse kohta, millega soovitakse saada valmis ühtne turg, edendada majanduskasvu ja luua töökohti. Selle eesmärk on hõlbustada kaubandust, andes võimaluse kasutada piiriüleste müügilepingute jaoks kogu ELis ühtset eeskirjade kogumit. Kui kauplejad pakuvad oma kaupu Euroopa ühise müügiõiguse alusel, on tarbijatel võimalik valida kasutajasõbralik Euroopa leping, mis tagab tugeva kaitse.

**EUROOPA TARBIJALEPINGUÕIGUSE KASUTAMISE TÕENÄOSUS
PIIRIÜLESE MÜÜGI KORRAL ⁽¹⁾**

⁽¹⁾ Hiljutise uuringu tulemused näitavad, et ettevõtjad on selgelt huvitatud Euroopa ühisest müügiõigusest.

Ligikaudu miljonil väikeettevõtjal on probleeme piiriüleste võlgadega ning aastas kirjutatakse kuni 600 miljoni euro ulatuses võlgu korstnasse, kuna ettevõtjad peavad kulukate ja keerukate kohtuasjade ajamist teistes riikides liiga kurnavaks. Sellevastase abinõuna on Euroopa Komisjon pakkunud välja luua Euroopa pangakonto arestimise määrus, mis võimaldaks võlausaldajatel arestida võlgniku pangakontol võlgnetav summa, mis seejärel muudetakse kättesaadavaks võlausaldajale. 2010. aastal lõpetas tegevuse ligikaudu 220 000 firmat: juba ainuüksi see näitab, kui vajalik on reguleerida Euroopas maksejõuetust tänapäevaste õigusaktide ja tõhusate menetluste kaudu. Kaasaegsed maksejõuetusalased õigusaktid on finantsstabiilsuse ning finantssüsteemi tõhususe jaoks määrava tähtsusega: need on tänapäevase ühtse turu võtmelement ning julgustavad ettevõtjaid riskima, vajaduse korral tagavad aga nõuetekohase viisi ettevõtete sulgemiseks.

Tõhusad õigussüsteemid ning usaldusväärne regulatiivne keskkond suudavad olulisel määral aidata kaasa Euroopa majanduskasvu edendamisele. Euroopa Liidu õiguse kohaselt tunnustatakse kaubandusalaseid kohtuotsuseid automaatselt mis tahes teises ELi riigis, suurendades nii vaba ringlust. Lahendused võivad olla lihtsad ja odavad ning siiski süstida Euroopa õigussüsteemidesse äärmiselt vajalikku tõhusust ja edendada majanduskasvu. Euroopa Liit toetab kohtusse pöördumise asemel vahendamise ja muude vaidluste kohtuväliste lahendamise mehhanismide kui kiiremate ja odavamate alternatiivide kasutamist. Vahendamine ja vaidluste kohtuväline lahendamine loovad kodanikele ja ettevõtjatele võimaluse lahendada erimeelsused kohtuväliselt. See säästab neile nii aega kui ka raha. Nõnda saab lahendada ettevõtjate, tööandja ja töötaja, rendileandja ja rentniku vahelisi või perekondlikke vaidlusi nii, et osapooltel on võimalik säilitada ja isegi parandada oma suhteid konstruktiivsel moel – tulemus, mida ei ole alati võimalik saavutada kohtumenetluse kaudu. Samas on vahendamise kaudu saavutatud kokkulepe siduv ja jõustatav.

Õiguspoliitika rahastamine

Euroopa Liit rahastab kaht programmi: õigusprogrammi ning õiguste ja kodakondsuse programmi, mida rakendatakse ajavahemikus 2014–2020 ning mille eelarve on 803 miljoni eurot. Mõlemad on varasemate programmidega võrreldes lihtsamad ja tõhusamalt juhitavad ning nendesse on koondatud kuus õiguse ja õiguste valdkonna praegust rahastamisprogrammi. Õigusprogrammi eesmärk on hoolitseda selle eest, et ELi tsiviil- ja kriminaalõiguse valdkondade õigusakte kohaldataks tõhusalt. See aitab tagada piiriüleste kohtuasjadega seotud inimestele ja ettevõtjatele nõuetekohase juurdepääsu õiguskaitsele ning toetab narkootikumide ja kuritegevuse vastu võitlemisele suunatud ELi meetmeid. Õiguste ja kodakondsuse programm aitab teostada inimeste õigusi ja vabadusi praktikas, tutvustades neid laiemalt ning ühtlustades nende kohaldamist ELis. Programmiga edendatakse ka laste õigusi, soolist võrdõiguslikkust ja mittediskrimineerimise põhimõtet.

Mida EL teeb: kodanike ja ettevõtjate igapäevaelu parandamine

Senised saavutused

Õigust, põhiõigusi ja kodakondsust käsitlev poliitika põhineb eurooplastele kõige olulisematel väärtustel ja põhimõtetel, nagu demokraatia, vabadus, sallivus ja õigusriik.

Viimase 50 aasta jooksul on Euroopa Liit astunud otsustavaid samme Euroopas õigusel rajaneva ala loomiseks. 1968. aastal lepiti kokku esimene konventsioon tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta. 1970. aastatel otsustas Euroopa Kohus, et võrdõiguslikkus on põhiõigus. Pärast Lissaboni lepingu jõustumist on Euroopa Liidu põhiõiguste harta ELile õiguslikult siduv ja põhiõigused on ELi õiguse üldpõhimõtted. 1992. aastast alates on ühtne turg võimaldanud inimestel ja ettevõtjatel kaubelda vabalt ELi eri liikmesriikides. Selle aja jooksul on välja töötatud arvestatav hulk õigusakte, millega kaitstakse tarbijate majanduslikke huve ja kindlustatakse nende praegune tugev kaitse. 1993. aastal võeti ametlikult kasutusele Euroopa kodakondsus ja sellest alates on igaühel meist Euroopas täiendavad õigused: õigus elada, reisida, õppida, töötada, jääda pensionile, teha sisseoste, abielluda, saada arstiabi ja osaleda demokraatlikus ühiskonnaelus kogu ELis.

Kodanikud

Järgmised näited kodanikke teenivat õigust käsitlevate saavutuste kohta illustreerivad, kuidas selline poliitika on aidanud muuta kodanike igapäevaelu paremaks.

Kuna inimesed saavad ELi piires vabalt reisida, on oluline, et neil oleks piiranguteta juurdepääs selle riigi kohtusüsteemile, kus nad asuvad. Eri riikide kohtuasutuste vaheline koostöö on suurenenud, millega tagatakse, et ühes riigis tehtud õiguslikke otsuseid tunnustatakse ja jõustatakse mis tahes teises riigis. See on eriti oluline tsiviilmenetluste korral, mis käsitlevad lahutust, lapse hooldusõigust, elatusnõudeid või isegi pankrotti ja maksmata arveid, kui asjaspepuutuvad üksikisikud elavad eri riikides. Ning kui kedagi süüdistatakse või kahtlustatakse kuriteos, saavad kodanikud toetuda ELi-ülelele õiglase kohtuliku arutelu õigusele.

Soomest pärit Erkki sõitis Itaaliasse puhkusele ja ta arreteriti seal. Terve Itaalias toimuva menetluse vältel on tal õigus tõlgile ja soomekeelsele õiguslasele

nõustamisele. Erkkile antakse ka õigusi kirjeldav emakeelne dokument, kus on loetletud tema põhiõigused kriminaalmenetluse ajal.

Ohvrite õiguste edendamine kõikjal ELis on Euroopa põhiprioriteet. Tänu Lissaboni lepingule saab EL nüüd kehtestada tõhusaid ELi õigusakte. Esimese sammuna võeti vastu eeskirjad, mille kohaselt peavad kõik ELi liikmesriigid kehtestama kuriteohvrite õiguste, toe ja kaitse miinimumstandardid. See tagab, et ohvrid tunnustatakse ja austatakse viisil, mida nad väärivad, ning neil on kõikjal ELis ühesugune õigus kaitsele, toele ja õiguskaitsele, hoolimata sellest, millises ELi riigist nad on pärit või kus nad elavad.

Annat rööviti ja peksti tänaval. Teda rünnanud isik saadi kätte ja Anna oli piisavalt julge, et minna kohtusse tunnistust andma. Tänu ELi eeskirjadele saab Anna olla kindel, et ründajat hoitakse menetluse ajal temast eemal ja ta ei pea temaga kohtuma.

Euroopa Liit on üle 50 aasta astunud samme selleks, et kaitsta sama või võrdväärse töö eest võrdse tasu saamise põhimõtet. 1957. aastal loodi Rooma lepinguga alus mitme olulise võrdset tasustamist käsitleva Euroopa õigusakti vastuvõtmiseks.

1970. aastatel töötas Gabrielle Defrenne stjuardessina lennufirmas Sabena. Lennufirma maksis talle vähem kui meeskolleegidele, kes tegid sama tööd. Defrenne pani oma õiguse võrdsele kohtlemisele edukalt maksma Euroopa Kohtus. See on tõenäoliselt kõige tuntum näide ELi õiguse vahetu jõustatavuse kohta.

EL töötab selle nimel, et parandada koostööd ELi liikmesriikide kohtuasutuste vahel.

Kõikidel Euroopa Liidu kodanikel on õigus konsulaarabile, kui nad viibivad väljaspool ELi kohas, kus puudub nende oma riigi esindus. ELi kodanikud võivad minna mis tahes teise ELi liikmesriigi konsulaati või saatkonda abi paluma ning nad saavad abi samadel tingimustel nagu asjaomase ELi riigi kodanikud, näiteks vahistamise korral või kui neil on olnud raske õnnetus või nad on kaotanud olulised dokumendid. ELi kodanikel on õigus saada abi ka kriisiolukordades. ELi liikmesriigid peavad aitama vajaduse korral kodanikel evakueeruda, nagu oleksid nad nende enda riigi kodanikud. Kodanikud saavad **Euroopa Komisjoni konsulaarkaitse veebisaidilt** vaadata, kas riigis, kuhu nad lähevad, on nende riigi esindus.

Kreekast pärit Aristoteles sõitis äriasjus Bangladeshis ja kaotas oma passi. Kuna Kreekal ei ole Bangladeshis esindust, ei teadnud Aristoteles, kelle poole pöörduda. Ta vaatas konsulaarkaitse veebisaiti ja sai teada, et teda võib aidata Taani, Itaalia või Saksamaa esindus Dhakas.

Kodanikel, kes ostavad ELi eri paigus kaupu ja teenuseid, on tarbijaõigused seoses tootekirjelduste, garantiiaja, võimalusega lasta toode parandada, asendada või saada hüvitist ning seoses käibemaksu maksmisega välismaalt ostetud kaupade ja teisest ELi riigist ostetud teenuste pealt. ELi eeskirjad hõlbustavad ka piiriüleste võlgade sissenõudmist.

Jean elab Prantsusmaal ning ta ostis Madalmaades asuvast poest jalgratta, kuid see ei jõudnud kunagi kohale. Tema pangakontolt oli makse juba debiteeritud. Jean uuris e-õiguskeskkonna veebisaiti ning leidis seal kogu teabe ja kõik vormid, mida ta vajab, et alustada väiksemate kohtuasjade menetlust, mis hõlmab kuni 2000 euro väärtusega piiriüleseid nõudeid.

Euroopa Komisjon on esitanud ettepaneku suurendada Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse alla kuuluvate nõuete väärtust 10 000 euroni, mis hõlbustaks veelgi selle vahendi kasutamist.

Euroopa õigusaktid kaitsevad tarbijaid, kes lähevad pakettpuhkusele, ning tagavad kaitse näiteks juhul, kui reisikorraldaja lõpetab tegevuse: pakettpuhkuse broneerinud reisijatel on ELis õigus saada ettemakse ulatuses hüvitist või lasta end koju tuua, juhul kui ollakse juba puhkekohas.

2013. aasta juulis esitas Euroopa Komisjon ettepaneku ajakohastada **ELi 1990. aasta puhkusepakette käsitlevat direktiivi**, mis on olnud ELi puhkajatele pakutava kaitse aluseks. Direktiiv tagab kõikehõlmava kaitse tarbijatele, kes broneerivad pakettpuhkuse, mis sisaldab kombineerituna näiteks lendu, hotelli või autorenti. Kaitse hõlmab õigust saada enne

Lihtsam juurdepääs teabele

E-õiguskeskkonna portaali avamine 2010. aastal oli projekti raames esimene samm töötada välja mitmekeelne veebikeskkond, mis muudab kodanike, ettevõtjate ja eri valdkondades tegutsevate elu lihtsamaks.

E-õiguskeskkonna portaal on koht, kust leiab kogu vajaliku õiguslase teabe. Portaali vahendusel on kodanikel võimalik hõlpsasti tutvuda õigusvahendite ja uusima teabega nende õiguste kohta Euroopa Liidus ning lahendada konflikte kas kohtuväliselt või kohtu kaudu. Ning see on olemas 23 keeles!

www.e-justice.eu

lepingu sõlmimist kogu vajalik teave ja tagab selle, et lepingupool vastutab paketi sisalduvate teenuste osutamise eest ning et reisikorraldaja pankroti korral oleks tagatud transport tagasi koju.

Muudatused vastavad reisiturul toimunud suurte muutustele: üha enam tahavad kodanikud ise kujundada oma puhkust erinõuetele vastavaks, kasutavad reisikorralduse eri osade kombineerimiseks eelkõige interneti ega vali enam nii tihti brošüürist valmis pakettreise.

Internetiajastul, mil tarbijad broneerivad järjest enam kohandatud pakette veebis (kas ühelt pakkujalt või mitmelt omavahel seotud pakkujalt), on eeskirju raske kohaldada ning seetõttu ei ole tarbijad kindlad, milline on nende kaitse, ning kauplejad ei ole kindlad, millised on nende kohustused. Seetõttu tähendab 1990. aasta eeskirjade ajakohastamine sisuliselt pakettreiseide direktiivi toomist digitaalajastusse. See tähendab, et uuendatud direktiiviga kaitstakse täiendavalt ka neid 120 miljonit tarbijat, kes ostavad kohandatud reise.

Väljapakutud muudatusega suurendatakse läbipaistvust ja tugevdatakse tarbijate kaitset juhuks, kui midagi läheb valesti. Muudatus on kasulik ka ettevõtjatele, kuna sellega kõrvaldatakse aegunud teabenõuded, nagu vajadus trükitud brošüüride järele, ning hoolitsetakse selle eest, et riiklikke maksejõuetuse vastu kaitsmise kavasad tunnustatakse ka piiriülesest.

Pakettreisijatel on õigus saada olulist teavet ja abi. Kui näiteks hotell ei vasta reisikorraldaja poolt lubatule, võib puhkaja nõuda hüvitist. Euroopa Liidus müüakse igal aastal 118 miljonit puhkusepaketti.

Puhkust broneerides valisid David ja Maria reisipaketi Vahemere äärde. Hotelli jõudes avastasid nad, et vannitoas ei ole vett. Nad esitasid vastuvõtulauas kaebuse ja nõudsid teist tuba, kuid vastuvõtulaua töötaja vastas, et vabu tube ei ole ning veeprobleemi ei saa lahendada. Kuna David ja Maria olid broneerinud puhkusepaketi, kaitsesid neid ELi reisipakette käsitlevad eeskirjad ning reisikorraldaja oli kohustatud leidma olukorrale lahenduse. Davidile ja Mariale anti tuba teises hotellis ning nõnda said nad nautida oma päikeselist puhkust.

Välisreisi broneerides saate olla kindel üleeuroopalisele tarbijakaitsele.

ELi kodakondsust käsitlevad aruanded

2010. aastal avaldas Euroopa Komisjon esimese ELi kodakondsust käsitleva aruande, milles pakuti välja konkreetsed meetmed, kuidas muuta ELi kodanike elu oma õiguste teostamisel teises ELi riigis lihtsamaks. See hõlmas abiellumist, maja ostmist, aktiivset osalemist poliitikas, õppimist, töötamist, arstiabi saamist jms. 2010. aasta aruanne sisaldas 25 konkreetset meetet, mille eesmärk oli muuta kõigi Euroopa kodanike elu lihtsamaks.

Selle jätkuna esitas komisjon 2013. aastal ELi kodakondsust käsitleva teise aruande, milles antakse ülevaade edusammudest 2010. aasta aruandes sisaldunud 25 meetme rakendamisel.

KODANIKE ELU REAALSELT PAREMAKS MUUTVAD SAMMUD:

- avalike dokumentide liikumise lihtsustamine. 2013. aasta aprillis tegi Euroopa Komisjon ettepaneku, et kodanikud ja ettevõtjad ei peaks näiteks maja või ettevõtte registreerimisel, abiellumisel või elamisloa taotlemisel enam esitama ametlikest dokumentidest kulukaid legaliseeritud versioone või kinnitatud tõlkeid. Nende nõuete kaotamine säästab ELi kodanikele ja ettevõtetele kuni 330 miljoni eurot, millele lisanduvad kokkuhoitud aeg ja välditud ebamugavused;
- bürokraatia vähendamine 3,5 miljoni inimese jaoks, kes igal aastal registreerivad auto teises ELi riigis. Sellega hoiavad ettevõtjad, kodanikud ja registreerimisasutused kokku vähemalt 1,5 miljardit eurot aastas;
- tarbijatele kiirete ja odavate lahenduste pakkumine ELi kauplejatega tekkinud vaidluste kohtuväliseks lahendamiseks, mis võimaldab neil kõikjal Euroopas säästa kokku ligikaudu 22,5 miljardit eurot aastas;

- kodanikele kasutajasõbraliku teabe jagamine ELis kehtivate õiguste kohta veebipõhiste teabekeskuste Teie Euroopa ja Europe Direct kaudu.

2013. aasta kodakondsuse aruandes pakkus Euroopa Komisjon välja täiendavad meetmed varasemate aastate saavutuste edasiarendamiseks. Uues aruandes kirjeldatakse kahteist konkreetset meetet kuues põhivaldkonnas.

Kuus põhivaldkonda, milles komisjon võtab meetmeid, on järgmised:

- takistuste kõrvaldamine teistes ELi riikides töötavate ja praktiliselt olevate inimeste hüvanguks;
- bürokraatia vähendamine,
- haavatavamate rühmade kaitsmine;
- takistuste kõrvaldamine piiriüleste ostude puhul;
- parem teave ELi kohta;
- kodanike demokraatlikes protsessides osalemise edendamine.

Kaksteist uut meetet ELi kodanike õiguste tugevdamiseks.

1. Võimalus pikendada töötushüvitiste eksportimist kauemaks kui kohustuslikud kolm kuud, et muuta kodanikele lihtsamaks töö otsimine teises ELi riigis.
2. Töötada välja praktika kvaliteediraamistik ning moderniseerida Euroopa tööalase liikuvuse portaali EURES.
3. Leida lahendused takistustele, millega ELi kodanikud puutuvad kokku seoses liikmesriikide väljastatud isikut tõendavate dokumentide ja elamislubadega, sealhulgas töötada kodanike jaoks välja vabatahtlikult kasutatavad ühtsed Euroopa dokumendid.
4. Muuta üle piiride liikuvatele või piiriüleselt tegutsevatele Euroopa kodanikele lihtsamaks toimetulek eri maksueeskirjadega ning eelkõige topeltmaksustamise vältimine.

5. Hõlbustada tehnölevaatuse tõendite tunnustamist, mis muudaks kodanike jaoks lihtsamaks ja ohutumaks autoga reisimise teistesse ELi riikidesse.
6. Toetada vastastikku tunnustatud ELi puudetunnistuse väljatöötamist, et tagada puudega inimestele ELis võrdne juurdepääs teatavatele erihüvedele (peamiselt transpordi, turismi, kultuuri ja vaba aja veetmise valdkondades).
7. Tugevdada kahtlustatavate või süüdistatavate isikute õigusi kriminaalmenetluses, võttes arvesse laste ja haavatavate kodanike eriolukorda.
8. Vaadata läbi Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus, et hõlbustada teisest ELi liikmesriigist sooritatud ostudega seotud vaidluste lahendamist.
9. Töötada välja mudel põhinõuete kuvamiseks internetis, et muuta digitaaltooteid käsitlev teave selgemaks ja hõlpsamini võrreldavaks.
10. Võtta meetmeid tagamaks, et kohalikud omavalitsused oleks võimelised täielikult mõistma ELi kodanike õigust vabalt liikuda.
11. Muuta kodanike jaoks selgemaks ja lihtsamaks selle väljaselgitamine, kelle poole oma õiguste jaluleseadmiseks pöörduda, esitades kesksel Euroopa veebisaidil selle kohta kasutajasõbralikud juhtnõõrid.
12. Komisjon:
  - suurendab ELi kodanike teadlikkust ELi kodakondsusega kaasnevatest õigustest ning avaldab sel eesmärgil käsiraamatu, milles tutvustatakse neid õigusi selges ja lihtsas keeles;
  - esitab konstruktiivsed lahendused selle kohta, mil viisil võimaldada mõnes teises ELi liikmesriigis elavatel ELi kodanikel säilitada hääletusõigus oma päritoluriigi valimistel;
  - uurib viise, kuidas tugevdada ja arendada olemasolevate riiklike ja Euroopa struktuuride põhjal Euroopa avalikku ruumi, et ühtlustada avaliku arvamusega seotud aspekte liikmesriikide lõikes.

2013. aasta ELi kodakondsuse aruanne on Euroopa kodanike aasta keskmis. See põhineb kodanike kaastööl ulatusliku **avaliku konsultatsiooni** raames, mis hõlmas veebiküsitlust ning Eurobaromeetri uuringuid **ELi kodakondsuse** ja **valimisõiguste** kohta, ning kodanikuühiskonna ja muude institutsioonidega peetud sidusrühmade konverentside, ekspertide kohtumiste ja nn kodanikudialoogide kaudu. See on väitluste aluseks kogu Euroopa kodanike aasta vältel ning juhatab sisse 2014. aastal toimuvad Euroopa valimised.

Ettevõtjad

Järgmised näited majanduskasvu teeniva õiguse valdkonnas tehtud saavutustest näitavad, kuidas selline poliitika on aidanud muuta paremaks ettevõtjate igapäevaolu.

Euroopa Liidu riikide vaheline õiguslane koostöö tsiviil- ja kaubandusküsimustes on ELi ühtse turu õiguslik alustala. ELi õigusaktidega on kehtestatud ELi ühised eeskirjad tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvusest ja seega pandud paika, milline kohus on pädev piiriüleseid vaidlusi lahendama. Siia kuuluvad ka ELi eeskirjad selle kohta, millist õigust selliste vaidluste korral kohaldatakse, mis hõlbustavad ühtlasi ühe ELi liikmesriigi kohtuotsuse jõustamist teises ELi liikmesriigis. Olemasolevate eeskirjade muutmise säästab ettevõtjatele, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, aega ja raha, kuna ühes ELi liikmesriigis tehtud otsust tunnustatakse automaatselt teistes ELi liikmesriikides.

[Prantsusmaal asuv ettevõtte sõlmib ehituslepingu Poolas asuva ettevõttega, määrates kindlaks, et mis tahes lepingust tulenevad vaidlused lahendatakse Varssavi kohtus. ELi eeskirjad tagavad, et Varssavi kohtu otsust austatakse, isegi kui hoone ehitatakse näiteks Pariisi, ning et Poola kohtu otsust tunnustatakse ja jõustatakse automaatselt kõikjal ELis, sealhulgas Prantsusmaal.](#)

Selleks et ühtne turg saaks toimida tõrgeteta, hõlbustatakse Euroopa menetlustega piiriülest võlgade sissenõudmist. Euroopa maksekäsk hõlmas piiriüleseid rahalisi nõudeid ja põhineb standardvormidel. Menetlus lihtsustab ja kiirendab piiriüleste juhtumite lahendamist ning vähendab kulusid vaidlustamata rahalisi nõudeid käsitlevate piiriüleste juhtumite korral tsiviil- ja kaubandusajades. Euroopa maksekäsku tunnustatakse ja jõustatakse kõikides Euroopa Liidu riikides peale Taani, ilma et jõustamise kohta oleks vaja teha avaldust.

[Austria spordikihlveofirma tegi koostööd Itaalia ettevõttega, mis kogus kihlvedusid kohalike Itaalia kihlveokontoritelt ja edastas raha Austria ettevõttele. Kui lepinguline suhe lõppes, sai Austria ettevõtte aru, et Itaalia ettevõtte võlgneb neile endiselt suure summa raha. Austria ettevõtte pöördus Austria kohtusse, mis väljastas Euroopa maksekäsu.](#)

Ebaõiglaseid kaubandustavasid käsitlevate Euroopa Liidu eeskirjade eesmärk on tagada õiglane konkurents ning edendada ja kaitsta seda. ELi õigusaktidega tagatakse, et tarbijaid ei eksitataks ega sunnitaks taluma agressiivset turundust ning et ELis asuvate kauplejate esitatud mis tahes väited oleksid selged, täpsed ja põhjendatud. Eeskirjadega luuakse riikidevaheline ühtlus ja vastastikune tunnustamine ning kõrvaldatakse siseturul esinevad takistused. Ettevõtjatel on võimalik reklaamida ja turustada tooteid ja teenuseid kõikidele ELi tarbijatele samal viisil nagu oma koduriigi klientidele.

Väike Iirimaa asuv ettevõtte on spetsialiseerunud käsitsi valmistatud looduslikele heaolutoodetele, mis on eriti menüü Prantsuse ja Saksa turistide seas. Turistid paluvad tihti, et neile saadetakse postiga tooteid juurde. Direktor tahtis reklaamida ja müüa oma tooteid otse Prantsusmaal ja Saksamaal, näiteks luua selleks oma veebisaidi, kuid kuna ta ei olnud kursis nende riikide seadustega, tundis ta muret võimalike õiguslike probleemide pärast. Tänu ELi eeskirjadele saavad igas suuruses ettevõtted hoida raha kokku võõraid reklaami- ja turustuseeskirju käsitleva õigusnõu pealt ning võivad turustada oma tooteid kõikjal Euroopas.

© Fotolia

Ettevõtete kasvu jaoks on vaja tõhusat menetluskorda.

Romadest kodanike elu parandamine Euroopas

Romad – Euroopa suurim etniline vähemus – on elanud Euroopas sajandeid, kuid puutuvad sageli kokku eelarvamuste, sallimatuse, diskrimineerimise ja tõrjumisega.

Euroopa romad elavad oluliselt halvemates sotsiaal-majanduslikes tingimustes kui rahvastik üldiselt. Näiteks:

- vaid 42% roma lastest lõpetab algkooli, samas kui ELis keskmiselt lõpetab algkooli 97,5% lastest;
- neil on väiksem tööhõive määr ja neid diskrimineeritakse rohkem;
- tihti puuduvad neil põhiteenused, nagu vesi või elekter;
- romade oodatav eluiga on 10 aastat lühem kui ELis keskmiselt.

Euroopa Liidu riikide ja Euroopa institutsioonide ühine kohustus on parandada romade sotsiaalset kaasatust ja integratsiooni, kasutades selleks kõiki nende vastutusalasse kuuluvaid vahendeid ja poliitikameetmeid.

Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistik aastani 2020 aitab liikmesriikidel konkreetselt romade elu parandada.

2013. aastal kutsus Euroopa Komisjon liikmesriike üles järgima oma kohustust tagada võrdsus ja teha rohkem Euroopa 10–12 miljoni roma majandusliku ja sotsiaalse integreerumise parandamiseks. Üleskutse järgnes komisjoni selleteemalisele **eduaruandele**, mis näitas, et liikmesriigid peavad paremini rakendama **ELi romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate raamistiku** alusel esitatud riiklike romade integratsioonistrateegiaid.

Romasid käsitlevas eduaruandes leitakse, et kuigi paljud liikmesriigid on loonud mehhanisme romade integreerimisele järelevalvetest paremaks koordineerimiseks ning dialoogi edendamiseks kohalike

ning piirkondlike asutustega, on arenguruumi seoses kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamise ning kindlate seire- ja hindamismeetodite kehtestamisega tulemuste mõõtmiseks. Lisaks leitakse aruandes, et suur osa liikmesriike ei ole eraldanud strateegiate rakendamiseks piisavalt eelarvevahendeid. Lisaks peavad riikide ametiasutused tegema rohkem diskrimineerimise vastu võitlemiseks ning selgitama romade integreerimisest tõusvat sotsiaalset ja majanduslikku kasu.

Lisaks kriitikal juhatakse aruandes tähelepanu ka mitmele liikmesriikidele pärit hea tava näitele, nagu Berliini kohaliku omavalitsuse romade kaasamise piirkondlik tegevuskava, riiklike ametiasutuste ja kohalike vaheline koostöö Prantsusmaal ning Bulgaarias tehtud töö ELi vahendite paremaks mobiliseerimiseks. Ungari on koostanud täpse süsteemi riikliku strateegia rakendamise jälgimiseks, Hispaania on õpetanud 158 politseiasutuse esindajad välja käsitlema etnilist diskrimineerimist ning Rumeenia on reserveerinud koolides, ülikoolides ja kutsekoolides 15 000 kohta roma õpilastele.

Integreerimise kasulikkus

Romad esindavad järjest suuremat osa tööealisest elanikkonnast, kusjuures nende keskmine vanus on 25, ELis aga 40 aastat. Maailmapanga uuringud näitavad, et romade täielik integratsioon võib tuua majanduslikku kasu aastas ligikaudu poole miljardi euro ulatuses, parandades tootlikkust, vähendades hoolekandekulusid ja suurendades maksude laekumist.

Tulevikuperspektiiv on kodanike mõjuvõimu suurendamine ja majanduskasvu edendamine

Euroopa Liidu kodanike igapäevaelu parandamine on pidev protsess. Kodakondsuse aruandes sätestab EL konkreetsed meetmed Euroopas õigusel rajaneva ala loomist piiravate takistuste kõrvaldamiseks. Kodanike kasutataval ühtsel turul tuleb kaotada vaba liikumist piiravad asjatud bürookraatlikud takistused. Selleks on EL teinud ettepaneku näiteks lihtsustada perekonnaseisudokumentide piiriülese tunnustamise menetlust. EL kavatab veelgi tugevdada kahtlustatavate või süüdistatavate isikute õigusi. EL pöörab erilist tähelepanu ühiskonna haavatavamatele rühmadele ning toetab ELi liikmesriike jõupingutustes suurendada romade sotsiaalset ja majanduslikku integratsiooni.

Tarbijate usaldus on nõudluse suurendamise ja majanduskasvu taastamise võti. Komisjoni üldine tarbijastrateegia, mida esindab Euroopa tarbijakaitse kava, näitab, kuidas tarbijaõigused aitavad kaasa selle usalduse püsimisele. Euroopa Liit julgustab tarbijaid ja ettevõtjaid kasutama digitaalmaailma uusimaid arenguid, tagades samas veebipõhiste isikuandmete kaitse. Andmekaitset käsitlevate õigusaktide muutmisega kergendatakse ettevõtjate koormust ja vähendatakse bürokraatiat, tänu sellele kaob ära praegune õiguslik ebaühtlus ja asemele tulevad selged õiguslikud eeskirjad. Euroopa Liit soovib ettevõtjate olukorda veelgi parandada ning selleks pakutakse välja ettevõtjatevaheliste vaidluste kohtuvälise lahendamise vahend, käsitletakse eksitavaid ja ebaõiglaseid võrdlevaid reklaame ning kaasajastatakse maksejõuetust käsitlevaid õigusakte. Euroopa Liit tahab parandada kuritegelikul moel saadud vara tõhusat sissenõudmist, tugevdada karistusi euro võltsimise eest ning kaitsta ELi finantshuve kriminaalõigusega. Tulevase Euroopa Prokuratuuri eesmärk on tagada tõhus ja sünkroniseeritud uurimine ja süüdistuste esitamine nii, et ELi eelarvet mõjutavad

ELi üks põhieesmärk on tugevdada kodanike õigusi.

pettused ei jääks karistamata. Ebaseadusliku uimastikaubanduse vastase võitluse kontekstis määrab EL kindlaks, mis on kuritegu ja missugused peavad olema vastavad karistused, reageerides ühtlasi uute psühhoaktiivsete ainete turu kiirele kasvule.

Põhieesmärk on tugevdada Euroopa Liidu õigust diskrimineerimise vastu võitlemise osas ning tagada, et seda kohaldatakse tõhusalt kõikides ELi liikmesriikides. Euroopa Liit teeb kõik selleks, et igaühel oleks reaalne õigus kasutada täiel määral ühtset turu võimalusi, elades ja töötades ilma diskrimineerimiseta soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Näiteks tegutseb Euroopa Liit selle nimel, et vähendada palgalõhet naiste ja meeste vahel ning suurendada naiste osakaalu börsiettevõtete juhatustes, et aidata lõhkuda nn klaaslage, mis takistab naisi realiseerimast oma erialast potentsiaali.

Et inimesed ja ettevõtjad saaksid täiel määral kasutada ELi ühtset turu võimalusi, peab neil olema kõikides riikides võrdsetel tingimustel lihtne juurdepääs õigusemõistmisele. Selleks on vaja kõikjal ELis kehtivaid eeskirju. Teisalt julgustatakse ka ELi riike tõhustama oma kohtusüsteeme ning viima majanduse taastamise programmide raames läbi vajalikke justiitsreforme, et toetada seeläbi majanduskasvu teenistuses olevat õiguspoliitikat.

Kohtusüsteemide sõltumatus ning õigusriigi austamine on kaks põhiväärtust, millele on rajatud meie Euroopa Liit. Õigusriik ja kohtuvõimu sõltumatus moodustavad Euroopa Liidu tuuma ning neid peavad austama ELi kõik 28 liikmesriiki. Euroopa õigusel rajanev ala põhineb vastastikusel tunnustamisel ja usaldusel. Selleks et Euroopa õigusel rajanev ala korralikult toimiks, on vaja usaldust üksteise kohtusüsteemide ja kohtuasutuste vastu. Tõhus ja usaldusväärne kohtusüsteem on majanduslikult kasulik. Veendumus ja usk, et õigusriigi põhimõtte on täielikult tagatud, annab kindluse investeerida sellesse majandusse. **Euroopa poolaasta** raames on Euroopa Komisjonil juba vahendeid majanduslike ja sotsiaalsete arengute mõõtmiseks ja võrdlemiseks või avaliku halduse tõhususe hindamiseks liikmesriikides.

2013. aastal avalikustas EL uue vahendi – ELi õiguskaitse tulemustabeli –, et edendada Euroopa Liidus tõhusaid õigussüsteeme ja suurendada seeläbi majanduskasvu. ELi õiguskaitse tulemustabel esitab

objektiivseid, usaldusväärseid ja võrreldavaid andmeid õigussüsteemide toimimise kohta ELi 28 liikmesriigis. Kvaliteedi, sõltumatuse ja kohtusüsteemide tõhususe parandamine kuulub juba praegu ELi majanduspoliitika koordineerimise protsessi Euroopa poolaasta raames, mille eesmärk on luua alus majanduskasvu taastumiseks ning töökohtade loomiseks.

„Riigi atraktiivsust kohana, kuhu investeerida ja kus ettevõtlusega tegelda, suurendab kaheldamatult sõltumatu ja tõhusa kohtusüsteemi olemasolu,“ ütles asepresident ja Euroopa Liidu õigusküsimuste volinik Viviane Reding. „Seetõttu ongi etteaimatavad, õigeaegsed ja jõustatavad õiguslikud otsused olulised ning seetõttu on riiklikest kohtureformidest saanud ELi majandusstrateegia oluline struktuurne komponent. Euroopa uus õiguskaitse tulemustabel toimib varajase hoiatamise süsteemina ning see toetab ELi ja liikmesriikide jõupingutusi saavutada tõhusam õigusemõistmine, mis teenib kodanikke ja majanduskasvu.“

ELi esimese õiguskaitse tulemustabeli peamised tulemused näitavad järgmist:

- kohtumenetluste pikkus on ELi liikmesriikides väga erinev, kusjuures kolmandikus liikmesriikidest kestavad menetlused vähemalt kaks korda kauem kui enamikus. Probleemi raskendab see, kui madal juhtumite lahendamise määr viib pooleliolevate kohtuasjade arvu suurenemiseni;
- seire ja hindamine aitavad parandada õigusemõistmise kiirust ja kvaliteeti. Kuigi enamikul liikmesriikidel on põhjalik seiresüsteem, on mitu riiki selles osas maha jäänud;
- vaidluste lahendamise kohtuvälised meetodid, näiteks vahendamine, vähendavad kohtute töökoormust. Neid tuleks kasutada laialdasemalt;
- riikide õigussüsteemide sõltumatuse tajumine on samuti väga erinev. Ehkki mitu liikmesriiki on kohtuvõimu sõltumatuse tajumise osas maailma esikümne seas, tajuvad teatavates liikmesriikides ettevõtjatest kui kohtusüsteemi lõppkasutajatest kohtuvõimu sõltumatuna pigem vähesed.

2013. aasta mais võttis komisjon vastu riigipõhised soovitusel, mille ELi juhid kinnitasid juunis Euroopa Ülemkogus. Need soovitusel on osa iga-aastasest Euroopa poolaasta protsessist, millega käsitletakse üldist majanduspoliitikat eesmärgiga edendada majanduskasvu ja tööhõivet. Soovitusel hõlmasid ka õiguskaitse tulemustabeli alusel tuvastatud teemasid.

- Kümnele liikmesriigile esitati soovitus nende õigussüsteemi kohta (sõltumatus, kvaliteet, tõhusus ja ka maksejõuetus). Need riigid olid Bulgaaria, Hispaania, Ungari, Itaalia, Läti, Malta, Poola, Rumeenia, Sloveenia ja Slovakkia. Soovitusel põhinevad iga riigi olukorra üksikasjalikul analüüsil ja neis antakse valitsusele juhtnõore selle kohta, kuidas edendada aastatel 2013–2014 kasvupotentsiaali, suurendada konkurentsivõimet ja luua töökohti.
- Kolmeteistkümnele liikmesriigile esitati soovitus soolise võrdõiguslikkuse kohta (lapsehooldus, sooline palgalõhe, pensionilõhe, erinevused pensionieas ja rahalise motivatsiooni puudumine leibkonna teisele palgasaajale). Need riigid olid Austria, Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Eesti, Saksamaa, Ungari, Itaalia, Malta, Madalmaad, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Ühendkuningriik.
- Viiele liikmesriigile esitati soovitus romade või roma laste kohta. Need riigid olid Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Ungari, Rumeenia ja Slovakkia.
- Kolmele liikmesriigile esitati soovitus puudega seotud aspektide kohta. Need riigid olid Eesti, Madalmaad ja Sloveenia.

Vt **riigipõhiste soovitusel** täielikku loetelu.

Liikmesriigid peaksid kaasama käesoleva poliitikasuunise oma iga-aastasess eelarvesse ja muudesse õigusaktidesse.

Tulemustabeli alusel ja Euroopa poolaasta raames kutsub Euroopa Komisjon liikmesriike, Euroopa Parlamenti ja kõiki sidusrühmi arutama avatud dialoogis, kuidas jätkata ELis riikide kohtusüsteemide täiustamist. 2013. aasta märtsis toimunud justiitsnõukogu kohtumisel arutasid Euroopa justiitsministrid, kuidas saavad tõhusad kohtusüsteemid toetada majanduskasvu. 2013. aasta viimases veerandis alustas komisjon laiemat arutelu seoses kohtuvõimu rolliga ELis.

Lisateave

- ▶ **Kõikehõlmav ja ajakohane teave kogu õiguspoliitika kohta:** ec.europa.eu/justice/
- ▶ **Vaata meid Facebookis:** www.facebook.com/EUJustice
- ▶ **Jälgi meid Twitteris:** https://twitter.com/EU_Justice
- ▶ **Teave õigussüsteemidest ning paremast juurdepääsust õiguskaitsele kõikjal ELis, 23 keeles:** www.e-justice.eu
- ▶ **Teave väljaspool ELi asuvate ELi riikide konsulaatide ja saatkondade kohta ning nende kontaktandmed:** ec.europa.eu/consularprotection/
- ▶ **Abi ja nõu ELi kodanikele ning nende peredele reisimise, töötamise ja pensioni, hariduse, tervishoiu, elamise, sõidukite jms kohta:** http://europa.eu/youreurope/citizens/index_en.htm
- ▶ **Praktiline teave ettevõtluseks Euroopas:** http://europa.eu/youreurope/business/index_en.htm
- ▶ **Veebisait lastele ja teismelistele laste õiguste kohta, mis sisaldab mängu, multifilme, videoid ja lühiartikleid, et aidata lastel paremini aru saada oma õigustest ja sellest, kuidas Euroopa Liit aitab neid õigusi kaitsta:** <http://ec.europa.eu/0-18/>
- ▶ **Kas Teil on küsimusi Euroopa Liidu kohta? Europe Direct saab aidata:** 00 800 6 7 8 9 10 11
<http://europedirect.europa.eu>

